

MAGYAR AFRIKA TÁRSASÁG
AFRICAN-HUNGARIAN UNION

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR
AHU HUNGARIAN AFRICA-KNOWLEDGE DATABASE

LÁNGH, Júlia

Idegenek Párizsban / Strangers in Paris

Eredeti közlés /Original publication:

Lettre Internationale, 2009, no. 73, 43–46. old.

Eredeti Elektronikus újraközlés/Electronic republication:

AHU MAGYAR AFRIKA-TUDÁS TÁR – 000.001.478

Dátum/Date: 2016. március / March 29.

Az elektronikus újraközlést előkészítette

/The electronic republication prepared by:

B. WALLNER, Erika és/and BERNACZKY, Szilárd

Hivatkozás erre a dokumentumra/Cite this document

LÁNGH, Júlia: Idegenek Párizsban / Strangers in Paris, AHU MATT, 2016,
1–15. old., No. 000.001.478, <http://afrikatudastar.hu>

Eredeti forrás megtalálható/The original source is available:

Közkönyvtárakban / In public libraries

Megjegyzés / Note:

ellenőrzött és szerkesztett szöveg / controlled and edited text

Kulcsszavak/Key words

magyar Afrika-kutatás, Láng J. író irodalmi prózája, részlet 2009-ben
megjelent könyvéből (*Párizs fű alatt*)

African studies in Hungary, J. Láng woman writer's literary prose, detail
from the book published in 2009 (*Paris „under grass”*)

AZ ELSŐ MAGYAR, SZABAD FELHASZNÁLÁSÚ, ELEKTRONIKUS,
ÁGAZATI SZAKMAI KÖNYV-, TANULMÁNY-, CIKK- DOKUMEN-
TUM- és ADAT-TÁR/THE FIRST HUNGARIAN FREE ELECTRONIC

SECTORAL PROFESSIONAL DATABASE FOR BOOKS, STUDIES,
COMMUNICATIONS, DOCUMENTS AND INFORMATIONS

* magyar és idegen – angol, francia, német, orosz, spanyol, olasz és szükség szerint más – nyelveken készült publikációk elektronikus könyvtára/
writings in Hungarian and foreign – English, French, German, Russian, Spanish, Italian and other – languages

* az adatárban elhelyezett tartalmak szabad megközelítésűek, de olvasásuk vagy letöltésük regisztrációhoz kötött/the materials in the database are free but access or downloading are subject to registration

* Az Afrikai Magyar Egyesület non-profit civil szervezet, amely az oktatók, kutatók, diákok és érdeklődők számára hozta létre ezt az elektronikus adattári szolgáltatását, amelynek célja kettős, mindenekelőtt sokoldalú és gazdag anyagú ismeretekkel elősegíteni a magyar afrikanisztikai kutatásokat, illetve ismeret-igényt, másrészt feltárni az afrikai témájú hazai publikációs tevékenységet teljes dimenziójában a kezdetektől máig./The African-Hungarian Union is a non-profit organisation that has created this electronic database for lecturers, researchers, students and for those interested. The purpose of this database is twofold; on the one hand, we want to enrich the research of Hungarian Africa studies with versatile and plentiful information, on the other hand, we are planning to discover Hungarian publications with African themes in its entirety from the beginning until the present day.

IDEGENEK PÁRIZSBAN

LÁNGH, Júlia

Az 1980-as évek elején járunk.

Ahogy a Stalingrad és a Crimée környéki tereken bóklászom és bekukkantok a kávéházakba, hogy mintegy véletlenül belebotoljak a munkanélküli szülők várhatóan majd ugyancsak munkanélküli, egyelőre kissé lopkodós gyerekeibe, akikre munkaköri kötelességből vigyáznom kell, egyre nyomottabbá válok. Sem a személyes tapasztalat a gyerekek mellett, sem az újságok hírei nem biztatnak sok jóval.

A tartós nyári hőség megüli az agyakat, estére sem hűl le a fülledt levegő. A lakótelepi gyerekek hétvégeken petárdákat durrogatnak, a fiatalok motorjukat, járdára kitett magnójukat bőgetik. Egy tízéves kisfiú magányosan szórakozik petárdáival egy fal tövében. Közeliében gyerekcsoporthoz labdázik lustán a lépcsőfeljáró alatt. Körben tizenöt emeletes, hosszú házak, egyformák, szürkék, vigasztalanok. A több száz nyitott ablak egyikéből egyszer csak lövés dörög, szíven találja a kisfiút. A gyerek elvonszolja magát a lépcsőig, társai segítségért szaladnak, már késő, a piszkos, szürke betonlépcsőn a gyerek lelke visszatér teremtményéhez, megkérdezni, hogy te ezt tényleg komolyan gondoltad?

Az újságokban indulatos férfiak sorolják panaszaikat a fiatalok okozta elviselhetetlen zajok miatt, ezekbe nyilván bele is süketültek, mert nem tudják meghallani, hogy a szerencsétlen fiúknak nincs hova menniük, nincs mit csinálniuk, még egy ócska kis focipálya sem áll rendelkezésükre a sivár lakótelepeken. Politikusok és szociális munkások nyilatkoznak állás és pártállás szerint eltérően a megoldások elképzelhető módjairól. De egyelőre még mérges férfiak, akiknek a zajártalmon kívül is ezer bajuk van otthon és a világban, a sokadik emeletről vadászpuskával, légpuskával, karabéllyal hadonásznak az üres óráikat sok ricsajjal elűtő gyerekekre.

A fegyverboltokban megnövekedett a kereslet. Hosszúcsövű huszonkettes, hatlövetű Winchester, a vevő alkalmasint azt sem tudja,

hogyan kell használni, az árust kéri, töltsse meg. A férfiak megbűvölve keringenek a fegyverek között, megérintik, simogatják őket, mintha mágikus tárgyak lennének. Fontoskodó képpel szakértelmüket fitogtatják, különösen hölgytársaságban. Kirakatban védelmi fegyvernek nevezett pisztolyfélét látni, mellette felhívás: Utazzon nyugodtan! Nem értem. Vigyen magával fegyvert, vagy otthonát őriztesse fegyverrel?

A lakótelepeken az emberek lakásukba bezárkózva élnek, sokan nagy kutyát, mások fegyvert tartanak. Engedéllyel vagy anélkül. És minden olyan magyarázatra fogékonyak, amely a különféle színű bevándorlókból találja meg a felelőst bűnözésért, munkanélküliségért és minden más bajért.

A lyoni lángoló rodeónak is bevándorlók gyerekei, külvárosi kamaszok, munkanélküli fiatalok a főszereplői. Az augusztusi unalomban, amikor leáll az élet egész Franciaországban, és a nagyvárosok kiürülnek, a lyoni fiúk sorozatban lopják el a legdrágább kocsikat, vad nyargalásban rodeóznak végig az egyik külvárosi sugárúton, ahol már egyetlen autó sem mer parkolni. Az út szélén nézők ácsorognak, öttől huszonöt évesig, az ablakokban könyököl a lakótelepi, jobbra szintén munkanélküli nép. Ebben a negyedben senkinek sincs pénze nyaralásra, mozira, szórakozásra; élvezik a látványosságot, jobb, mint a tévé. Ünneplik, hogy a fiúk csak a gazdagok kocsijaikat lopják. Jön egy fényes Mercedes, kétszázal repeszt, kanyarodik, két keréken megy tovább, fékezés, piruett, fordulás, taps, aztán eltűnik az éjszakában.

Felbukkan egy rendőrautó, az utcán füttykoncert, a Mercedes visszatér, elhúz a zsaruk előtt, menekülést játszik, de a mellékutcából visszakanyarodik a sugárútra, hogy szórakoztassa közönségét. Váratlanul beleszalad a rendőrautóba, épp csak annyira, hogy behorpassza az oldalát, az ajtók kivágódnak, a fiúk szerteszét futnak, eltűnnek; a hatósági közegeket, amikor kikászálódznak a kocsijukból, kavicszapor fogadja. Jobbnak látják méltósággal visszavonulni. A látványosság ezzel nem ért véget: a helyszínen maradt Mercedesből szétkapkodják, ami kivehető, aki kapja, marja, aztán jön a tűzijáték: a kocsit a saját benzinjével lelocsolva lángra gyújtják és körültáncolják. Ez így megy heteken át.

Lyon város polgári lakosságában a kezdeti megrökönyödés és felháborodás pánikká növekszik, a rendőrség szigorítja a megtorló intézkedéseket, olyannyira, hogy két arab fiú rendőrgolyóktól veszti

életét. Az övéik gyászolják őket; a többséget az érdekli, hogy végre rend legyen.

Két nyáron át tartott ez az örület, átterjedt Marseille külvárosaira is, csak akkor állt le, amikor beköszöntött a hűvös idő. A harmadik év tavaszán a szocialista kormány belügyminisztere észbekapott, ha jön a meleg, baj lesz a külvárosokban, összefogást sürgetett, a Szolidaritás Minisztériuma (pár rövid évig volt egy ilyen) kiprészelt magából néhány millió frankot. Szakemberek gondolkoztak, mivel lehetne elterelni a külvárosi ifjúság figyelmét arról, hogy autógyűjtő-gatással múlassa az üres időt, miközben mások nyaralnak. A belügyminiszter először zártkapus nyaralócentrum-hálózatot javasolt, de ezt a társmisztériumok egységesen leszavazták. A nagy igyekezetnek az lett a vége, hogy Gilbert Triganóhoz, a Club Med ötletgazdag alapító atyjához fordultak, tervezné meg a szegénynegyedek fiataljai számára a nyaraltatást. Trigano laza sátorponyvák alatt több ezer fős, rögtönzött nyaralóközpontok sorát javasolta, legyen sok sportolási lehetőség, izgalmas szabadfoglalkozás, cirkusziskola, bevezetés az informatikába, adott esetben gyümölcszedés, kukoricatörés is a környéken, amivel a fiatalok még pénzt is kereshetnek. A jobboldal azon mérgelődött, hogy luxusnyaralást nyújtanak a bűnözőknek, ahelyett, hogy lecsuknák őket, a baloldal meg azon, hogy esetleg dolgoztatni akarják őket.

A nagyszabású tervek közül végül egy tucatnyi, párszáz fős tábor valósult meg, példás összefogással; az efféle pozitív híreket mindig szívesen meséltem el a magyar hallgatónak. Különben is hajlammom van a jó dolgokat inkább észrevenni, mint a rosszakat, ami a személyes életben korántsem mindig előnyös, de olyankor jól jön, ha szórakoztató műsornak dolgozik az ember.

Az ország több pontján, hegyek között, a nyaralótábor szervezői béreltek egy-egy többhektáros területet, amit a közügyre való tekintettel jutányos vagy jelképes áron megkaptak, az elektromos művek ingyen odavezette nekik az áramot, a telefontársaság a telefonhuzalokat, a rendőrség és a katonaság sátrakat kölcsönzött, amelyeket egy csapat kiskatona gyorsan és csinosan szerteszórva felállított a terepen a gyerekek számára.

Akkor még kötelező volt Franciaországban a katonai szolgálat, és a behívott újoncoknak ott sem volt kevésbé gyötrelmes a durva férfierőszak világába bekerülni, mint a néphadseregekben. Már csak néhány év hiányzott, hogy fiús anyaként én is szembesüljek a kato-

nai behívó fenyegetésével. Következésképpen érdekelt, hogy a szolgálatmegtagadásnak miféle formái léteznek, és tudósítottam is róluk. Miközben Magyarországon többéves börtönbüntetést kaptak, akik elvi vagy vallási okokból nem voltak hajlandók fegyvert venni a kezükbe, a franciáknál lehetett fegyveres szolgálat helyett polgárit választani, ami a legtöbb esetben adminisztratív vagy tanítói munkát jelentett a volt gyarmatokon. Igaz, hogy hosszabb ideig tartott (nyilván büntetésből), mint a fegyveres katonai szolgálat, de az én szememben nem látszott nagyon rossz cserének: sárban csúszkálós lögyakorlatok helyett megismerni egy kicsit az életet egy idegen, szegény országban. Ez nyilván hasznosabb élettapasztalatot ad, mint ellenségképet gyártani, és a vélt ellenség szitává lövését gyakorolni. Aki pedig a – kétségtelenül nem könnyű – polgári szolgálatot sem akarta, elmehetett pszichiáterhez: a francia ideggyógyászok általában azon a véleményen voltak, hogy ha valakinek nem fűlik a foga az ölésre tanító, tökök férfiközösség vasfegyelemmel rendszabályozott világához, akkor abból a hazának úgysem lesz semmi haszna, mindenkinek jobb, ha fölmentik.

De térjünk vissza a táboroztatáshoz, mert ott most éppen egy francia katonamember csehszlovák filmbe illő fellépésének lehetünk tanúi. Valahol Franciaország mélyén vagyunk, egy falusi polgármester fogadásán, a helyi potentátok gratulálnak a kapitánynak a nemes segítséghez, a katonák ügyességéhez a sátrak felállításában, és jó kis helyi borral koccintanak a hadsereg egészségére. A kapitány poharát emelve ünnepélyesen így szól: „A hadseregnek olyanak kell lennie a nemzet kebelében, mint halnak a vízben, ahogy Mao mondotta. Bizony, egyre jobban közeledünk ehhez az állapothoz.” Taps.

A sátortábori élet egyébként nagyon jól sikerült, és én nem átaloltam részletesen felsorolni tudósításaimban a szegény Keletnek, hogy mit tud nyújtani a gazdag Nyugat (időnként) az ő szegényeinek. A fiatalokkal olyan sokan foglalkoztak, hogy két gyerekre jutott egy felnőtt: vállalkozó kedvű helybéli munkanélküliektől hivatásos pedagógusokig és arabul beszélő szociális munkásokig, továbbá tornatanárok, terapeuták, orvos, fogorvos, pap. Még Marcel Marceau is a helyszínre ment pantomim előadást tartani. Volt minden, úszás, dzsúdó, számítógépek, elektromos gitárok, videotechnika tanfolyam, játékok, kerékpárok.

Valamelyik tudósító a helyszínről a tizenkét éves Ahmed szavait idézte: „A majmokat sem lehet banánajándékokkal megakadályozni abban, hogy fintorogjanak.” Ez talán egy arab közmondás, de lehet, hogy Ahmed találta ki, mindenestre nagyon igaz. Az azóta eltelt több mint negyed században rendszeres időközönként újra és újra beüt egy lángoló, autógyújtogató nyár a francia külvárosokban. Mindenki tudja, hogy banánajándékok nem hoznak megoldást.

Még ugyanabban az évben volt ebben a témában egy másfajta, ezúttal teljesen civil kezdeményezés. Egy tizenhat éves marseille-i arab fiú, akit a rendőrgolyók csak könnyebben sebesítettek meg, kórházi ágyán kigondolta, hogy barátaival végiggyalogol az országon, Marseille-től Párizsig, teljes békességben, mindössze ezzel az üzenettel: Fogadjátok el, hogy élünk, és itt vagyunk.

Harmincan indultak el október közepén, abban a hitben, hogy többé-kevésbé minden francia fajgyűlölő. A hosszú gyaloglás egyik legfontosabb tanulsága volt, hogy ez nem igaz, ahogy az sem, hogy minden arab fiatal kocsigyújtogató. Az országot átszelő menetelés közben viszonylag kevesen csatlakoztak hozzájuk, ám a bejelentett végállomásnál, a párizsi Bastille téren hetven-nyolcvanezres tömeg várt rájuk, hogy pusztá jelenlétével kifejezze szolidaritását. Ebben annak a megrendültségnek is szerepe lehetett, amit egy néhány nappal korábbi bűnügy keltett: egy Bordeaux-ba tartó éjszakai vonaton négy fiatalember, akik éppen az idegenlégióba készültek jelentkezni, borgőzös állapotban agyonvert és kidobott a vonatból egy arab fiút a vagonban szundikáló utasok teljes közönye közepette.

Megjegyzendő, hogy az eset a szélsőjobbboldali, idegengyűlölő, antiszemita Le Pen feljövetele idején történt. Két évvel a szocialista elnök megválasztása után a helyhatósági választásokon kiugró eredményeket ért el Le Pen addig jelentéktelennek mondható, szélső nacionalista pártja, ami megrendítette a francia társadalmat, a médiamunkásokat pedig arra készítette, hogy állandóan szerepeltessék. Szenzációnak számítottak eszement nézetei, tele volt velük a sajtó. Sok évnek kellett eltelnie, mire az újságírók egy része magába szállt, és belátta, hogy a túlzott hírveréssel sajnálatos módon hozzájárult e nézetek eredményes terjesztéséhez. Mindezt csak azért tettem hozzá, hogy soha, egyetlen pillanatra se felejtjük el: a szóbeli erőszak, a gyűlölködő beszéd a végén mindig emberöléshez vezet. Nem lehet elégszer mondani, hogy behatoljon a kemény fejekbe. És ha mégsem hatol, ha könnyedén és kéjesen folytatják más ember-

csoportok szutykos szidalmazását, akkor azt kell gondolnunk, hogy tudatosan a gyilkoláshoz vezető utat választották.

Gyűlöletbeszéd persze volt Le Pen előtt is. Mindig volt. És ölés is. 1980 októberében egy péntek este, amikor tele volt a Copernic utcai zsinagóga hívekkel, egy motor táskájában bomba robbant a templom bejáratánál. Négy halott, húsz sebesült. A második világháború óta ez volt az első eset Európában, hogy zsidókat meg akartak ölni azért, mert zsidók. Hatalmas volt a felzúdulás. Már másnap tüntetők ezrei gyűltek össze a zsinagóga előtt és vonultak föl a Champs-Élysées-n, vidéki városokból is tiltakozó tüntetések hírei jöttek. Néhány nap múlva pedig kétszázezres tömeg vonult végig a Nation és a République között, a nép, az istenadta nép, nekem bizony könnybe lábadt a szemem, mentünk végig a boulevard-okon, teljes szélességben elfoglalva az utat és a járdákat, az ablakokból egyetértő integetések, sokan voltunk, nagyon pontosan tudtuk, mit nem szabad megengedni, ismeretlenek mint régi ismerősök beszélgettek egymással, sőt, bár csak néhány éve éltem Párizsban, a kétszázezer ember között többször is ismerősökre leltem, ott voltak a gyerekeim remek Decroly iskolájának a tanárai is, szívfájdítóan jó volt érezni, hogy olyan országban élek, ahol ilyen sok ember tartja természetesnek, hogy a tűrhetetlen ellen személyesen tiltakozzék.

Egyszer a Bagnolet utcai pékné kifakadt a tüntetések ellen. Éppen tömegmoraj hallatszott a Boulevard Charonne felől, valakik megint tüntettek a Bastille felé vonulva. Nem szeretem ezeket, mondta a pékné, még az is megeshet, hogy betörik a kirakatot, micsoda borzalom, tudom, hogy nem szép ezt mondani (tudta, pedig akkoriban még senki sem beszélt politikai korrektségről), de én nem szeretem a tüntetéseket meg a hasonló dolgokat, hadarta el annyi idő alatt, amíg megvettem a baguette-et. Illendőségből nem nyilatkoztam, én nagyon elégedett voltam akkor a tüntetésekkel, nyilván, mert olyan országból jöttem, ahol ilyesmi nem létezhetett.

Akkor is nagyon meg voltam hatva a franciáktól, amikor egy többnapos, teljes közlekedési sztrájk idején minden autós, akinek még volt hely a kocsijában, megállt a buszmegállóknál, és fölvette a pontosan erre váró ismeretleneket, senki sem szidta a sztrájkolókat, sőt, helyeselték a követeléseiket, és inkább arra összpontosítottak, hogy amennyire csak lehet, önellátóan megoldják a munkába eljutás gondját. Stoppal, gyalog, motoron, biciklin, gördeszkán a millió autó között. Jó volt a hangulat, kis cinkosság a levegőben; a

párizsiak tüntetően türelmesek és szolidárisak voltak egymással. Ahogy rendkívüli helyzetek a legjobbat szokták kihozni az emberekből – legalábbis kezdetben, mert aztán mindig elromlik a dolog. Feltételezem, hogy nem mindenütt volt ilyen pozitív a kép (és ma már, ezt magam is tapasztaltam, egyáltalán nem ilyen), de amerre én azokban a napokban jártam, ilyen volt. Lehet, hogy ez is csak varázslat volt, egy a sok közül, hogy megbűvöljön, és tovább mélyítse azt a szerelemhez hasonlatos édes-fájó érzést, amitől mindig felnyögök: istenem, micsoda város. Nem tudom, hogy volt-e reménytelen szerelem az életemben, bár az is lehet, hogy tán mindegyik az volt; Párizs mindenesetre az. De kokettül csinálja. Néha még át is ölel kicsit, csak odaadni nem hajlandó magát. Nem is kell. Ilyennek szeretem.

Még '81 tavaszán, az elnökválasztási kampány idején, azt is meglegebegtették a szocialista ígéretek között, hogy a bevándorlók akár szavazati jogot is kaphatnának. Ez akkor több mint négy és fél millió embert, az összlakosság 8 százalékát jelentette. De erről később már senki nem beszélt, csak néhány civil szervezet emlegette szívósan és reménytelenül az ígéret emlékét. A szocialisták két év uralom után már azt is el merték dönteni, sokak örömeire, mások felháborodására, hogy az illegális helyzetben lévő külföldieket kirakják az országból. Ezzel szemben, többek között a felháborodók megnyugtatóására, azt is megígérték, hogy a legális papírokkal rendelkező bevándorlóknak megkönnyítik az integrálódását.

A beilleszkedés végtelen nehézségeiről egy-egy családi dráma kapcsán szerzett tudomást a közvélemény. Leila története néhány napra közüggé vált az országban. A húszéves Leila elsőgenerációs, tízgyerekes bevándorlók lánya volt. Hét közben egy kisváros titkár-nőképző iskolájának bentlakó tanulója, hétvégén a közeli másik kisvárosban lakó muzulmán család rabja volt. Ez szó szerint értendő: egyik fivére érte ment péntek délután a kollégiumba, hazavitte, majd vasárnap este visszakísérte. Addig Leilának otthon kellett ülnie. A lányok egyedül nem mehetnek el hazulról, még a függönyt sem szabad elhúzniuk, hogy az ablakon át kinézzenek az utcára. Leilát felpofozta az apja vagy a bátyja, ha mozijegyet fedezett föl a zsebében, és a szülők minden konfliktusnál azzal fenyegetőztek, hogy hazaküldik Algériába, vagy férjhez adják egy hithű muszlimhoz. De Leila hét közben európai normák szerint élt, másodgenerációsan, két világ között; nehezen tűrte a családi elnyomást. A család

pedig nehezen tűrte az ő szabadságvágyát. Fivérei egy nap elrabolták az erkölcsre oly ártalmasnak ítélt titkárnőképzőből, és amikor az igazgató és egy tanár a hangosan tiltakozó lány segítségére sietett a folyosón, Leila egyik bátyja előhúzta a bicskáját. Az európai pedagógusok meghátráltak.

A fiatal lányt hosszabb ideig bezárva tartották otthon, de aztán sikerült megszöknie, feljött Párizsba, ahol illegalitásban élt. Egy női egyenjogúságért küzdő liga felkarolta az ügyét, lakást, munkát szerzett neki, publikálta megrendítő naplóját, és azt várta tőle, hogy perelje be az apját. A lány habozott, az apámnak még sok gyereket kell fölnevelnie, a liga erősködött: példát kell statuálni. Ebben a vitában már nem annyira két kultúra különbsége látszott, sokkal inkább az empatikus ember és a célratörő mozgalmár eltérő erkölcsé. A lányban a konfliktusok ellenére is maradt megértés és szolidaritás, a szerencsétlen családapát és várható sorsát nézte, a ligát viszont, az eltökélt és eredményeket akaró mozgalmat nem érdekelte az egyén sorsa, csak az ügy, az a nagybetűs.

A történet végét nem tudom, de idézhetek Leila házi fogságban írt naplójából: „Senkinek a világon nincs joga azt mondani, hogy soha, érted, soha nem leszel szabad – mert ha az ember ezt hallja, akkor nincs többé értelme az életének, pláne, amikor olyan emberek mondják ezt, akiket szeretünk. Nyerni akartatok, nyertetek. Az első generáció győzött, és meg akarja fojtani a másodikat. Az ember akkor kezd meghalni, amikor bezárják a csöndbe, amikor megtiltják, hogy önmaga legyen. Amikor már semmi nincs körülöttem, csak falak, és senki, aki beszélne a nyelvemet, akkor tudhatom, hogy eljött az óráim. Olyan ez, mint a madár, amelyik mindent kipróbált, hogy kinyissa a kalitkáját, aztán kétségbeesve lerogy. Ha az ember kétségbeesik, nem marad más, mint irgalomért könyörögni a börtönőröktől... De az öregeink nem ismerik az irgalmat, és inkább halva látnának bennünket.

Leila az öregek szigorú hagyományai ellen már gyerekkorában lázadt, otthon nem is volt hajlandó arabul beszélni, csak franciául, de amióta a jogvédő liga szárnyai alatt szabadon kezdett élni, arab leckéket vett egy marokkói fiútól, hogy ne veszítse el az anyanyelvét, és francia barátnői előtt elsírta magát, mert nem vállalta a hasáncot a nővére esküvőjén. Alakítgatta kettős identitását. Kötéltánc.

Az újonnan érkezett, többségükben illegális bevándorlók, arabok, afrikaiak és távol-keletiek, a kezdet nehézségeivel küzdenek.

Nem szórakozásból jöttek ide, hanem mert otthon éheztek vagy üldözték őket. Például éppen irtották az etnikumot, amelyhez tartoztak. Van ilyen. És ha „csak” éheztek? Akkor már gazdasági menekültek, akiket lenézünk? Akiktől féltjük a kényelmünket?

Egyszer jártam tamilok között, illegálisak voltak és házfoglalók. Valahol csak lakni kell, és akkoriban sok ház állt üresen, lebontásra ítélve, de még éveken át lábon. Következésképpen szaporodtak a foglalt házak, és mindegyiknek megvolt a maga stílusa. A Ceylonról menekült tamilok akkor már harmadik éve laktak a Montparnasse mögött egy keskeny, magas, ha jól emlékszem, négyemeletes házban. Százharminchatan voltak: egy nő és százharmincöt férfi! Csak egyetlen nőnek sikerült az urával együtt szöknie, a többi asszony otthon várta, hogy majd a férje után jöhessen a gyerekekkel. Ehhez azonban a férfinak előbb meg kellett alapoznia itt valami egzisztenciát, lehetőleg legálisat. Reménytelennek látszó helyzet, de mert időnként valakinek sikerül, a remény mégis megmarad.

A tamil férfiak túlsúfolt szobáiban illatos teák, keleti füstölők szaga nyomja el a sokan-kis-helyen emberszagát. Egy lábfejnyi a szabad tér a földön a matracok között, de mindenkinek jut alvóhely. Meleg víz és fűtés nincs. A szűkösségekben a rendet és tisztaságot példás önfegyelemmel és szentképekkel próbálják fenntartani. A tamilok azt mondják, nem találtak Párizsban hinduista istentiszteletre alkalmas nyilvános helyet, ezért a keresztény templomokba járnak. A szobáik falára rajzszerűen tarka képekről hindu istenségek néznek le rájuk, mellettük nyers deszkapolcon a lourdes-i Szűz Mária és szenteltvíztartó, fehér műanyagból. Siva és a kis Jézus jól megfér egymással. A ceyloni menekültek közül kevésnek van rendszeres munkája, többnyire feketén, órabérre vagy napidíjra adják bérbe a karjuk erejét. Nagyon összetartanak.

Házfoglaló történetek éveken át rendszeresen szerepeltek a nyilvánosság előtt. Eleinte a lebontásra ítélt, megüresedett házakba inkább fiatal művészek, főleg zenészek költöztek be, próbálták rendben tartani a házat, jóban voltak a szomszédokkal, tárgyaltak a hatóságokkal, hogy hagyják békén egymást mindaddig, amíg az épületet ténylegesen le nem bontják.

Egy időben el-eljártam egy kis brazil bandába, utcai zenélésből éltek, és az egyik, alternatív körökben híres foglalt ház második emeletén laktak; fölöttük még két-három emeleten chileiek és többféle afrikai országból jött feketék. A lépcsőház egy részét az utcáról

begyűjtött futószőnyeggel fedték, eléggé rendszeren összeszedték a szemetet, valaki locsolgatta lenn az udvaron a két-három csenevész fát és bokrot, és még a telefont is bevezették. Több mint fél év eltelt, mire a telefontársaságnál leesett a tantusz, hogy a számlát soha nem fizették ki és nem is fogják; akkor kikapcsolták a vonalat. De addig is a világ minden tájára lehetett telefonálni, én is onnan hívtam többször Budapestet. Az első emeleten franciák laktak, jogvégeztek vagy szakszervezeti harcosok, nem tudom, mindenesetre ingyenes jogi tanácsadást nyújtottak a környékbeliek ügyes-bajos dolgaiban, ezzel biztosítva a szomszédos házak lakbérfizető lakóinak jóindulatát, ami nélkülözhetetlen egy foglalt ház fennmaradásához.

Az egyik földszinti helyiségben egy öreg francia lakott, akinek hosszú börtönélet után már nem volt kedve újra lopásra fanyalodni. Nemcsak lakásra, elfoglaltságra is szüksége volt; felcsapott önkéntes házmesternek. Beszerzett egy pazar söprűt, és mint egy megházasodott tébolyult, egyenletes mozdulatokkal, megállás nélkül söpörte az udvart és a járdát. Posztját komolyan vette, mindenkiről mindent tudott a házban, és csak abban különbözött az igazi házmesterektől, hogy nem szeretett együttműködni a rendőrséggel. Valamilyen féllegális diszkóbár is működött a házban, váltakozva punkok, raszták, környékbeli diákok látogatták.

Az évek során aztán fokozatosan kicserélődtek a lakók. A régiek közül többen megborotvátkoztak, levágták a hajukat, zakót öltöttek, és beletörődtek, hogy a közszolgáltatásokért fizetni kell. A bevándorlók egy része legalizálta a helyzetét, vagy ki tudja, hová tűnt, a brazilok is szétszéledtek. Hallottam, hogy már csak a söprögető öregember maradt, és a házban keménydrog-dílerék lettek a hangadók. Csúnyán eldurvult a légkör. Egyszer egy tömegverekedés lövöldözéssé fajult, másszor híre ment, hogy Bob, a kannibál – ezen a néven ismerte mindenki – leszúrt valakit néhány frankért. A következő haláleset után a rendőrség bezáratta a házat, befalaztak minden ki- és bejáratot.

Szálímáta kifőzdéje Belleville-ben, egy rendes bérházban volt, de a lépcsőház olyan elhanyagoltnak látszott, mintha foglalt ház lenne. Egy sovány, kétméteres szenegáli fiú vitt oda, aki hat négyzetméteres albérleti szobájában naponta ötször imádkozott kis ima-szőnyegén, és feleségül vett volna, ha elfogadom, hogy egész nap abban a bezárt szobában várom engedelmesen, amíg ő hazatér

munkájából, egy belleville-i textilkereskedés raktárából. Nagy ívben kerülve a házasság témáját, mértéktartó érdeklődést tanúsítottam életmódja és az övéi iránt, így jutottunk el Szálimátához.

A kapualjban semmi nem jelezte, hogy a lakóházban valaki híresen jó, olcsó és bőséges afrikai ebédet kínál. A lépcsőkön a falat tapogatva haladtunk fölfelé, időnként hiányzott egy-egy lépcsőfok. Sötét volt, az elektromos művek kikapcsolta az áramot, mert a ház már hosszú ideje nem fizette a számlákat. Egy fordulónál szembejött valaki, kezében égő gyertya, szélesen elvigyorodott: Nem rossz hely ez, mi? Tiszta Afrika! És tovább botorkált lefelé.

Sűrű, egzotikus fűszerillat: megérkezünk Szálimáta konyhájába. Szálimáta ajka körül a rituális tetoválás mintája, és örökké szívélyes mosoly. Mindenki Mamának szólítja, pedig nem öreg. De nagyon megnyugtatóan bőséges a teste. Három afrikai nyelvet beszél, és franciául is jól elboldogul, mindent tud arról, hol lehet beszerezni a legjobb és legolcsóbb hazai fűszereket, maniókát, jamgyökeret, gombót, szárított halat. És szinte mindent tud a törzsvendégeiről is. Figyel arra, mit beszélnek, és továbbítja a híreket. Itt hallottam először a bozóttelefon kifejezést a szájról szájra villámgyorsan terjedő, közügyeket érintő hírtovábbítás megjelölésére. Szálimátához már délelőtt tizenegyedtől lehet jönni ebédelni, három frankért egy púpozott tányér laktató ételt ad, több vendége számára ez a napi egyetlen koszt. Többnyire feketék járnak ide, de mások is a környékről: Belleville tarkaságában afrikaiak, arabok, zsidók és távol-keletiek élnek egymás mellett, nem keverednek, de kereskednek egymással, és szemmel láthatóan normális viszonyban vannak.

Az utcámban jó időben mindig földszinti lakásának nyitott ablakában könyököl egy szívélyes mosolyú, idős hölgy. Mindenkit ismer, mindenkiel szóba elegyedik, milyen kedves, finom francia néni, gondoltam. Egyik nap két öregasszony álldogált az ablaka mellett a járdán, beszélgettek a szép napsütésben. Lassan mentem el mellettük, mert éppen egy babakocsit kellett kikerülni, így akaratlanul is végighallgattam a diskurzust. Honnan van ezeknek ilyen jó ruhájuk? – kérdezte a finom francia néni, és a túlsó járdára mutatott, ahol két fiatal, jóképű, sportosan öltözött fekete fiú ment el. A banyák hosszan néztek utánuk. Na, mit gondolsz, mondta nyomatékosan egyikük. Kis csönd. Csakugyan? Gondolja? – kérdezte a másik. Egy pillanatra megtorpantam. Rájuk kellene mordulnom, hogy

ugyan már mire célozgatnak, de aztán csak keserűen továbbmentem.

A baloldali sajtónak, amely sokat és empatikusan foglalkozik a bevándorlók sorsával, néha eszébe jut, hogy a rendőrség nem feltétlenül és minden körülmények között csak ellenség; ilyenkor emberarcú portrékat közöl. Egy rendőr vallomása: „Az illegális bevándorlás olyan, mint az árvíz. Gátat emelsz az egyik oldalon, a víz betör a másikon. Be akarnak jönni, és sikerül nekik. Tízből kettőt elkapunk, nyolc átcsusszan. És akit elkapunk és visszaküldünk, addig próbálja újra, háromszor, négyszer, ötször, amíg sikerül neki. Hiába rohadt hekus az ember, ha egy ötvenéves férfit sírni látok, mert visszaküldöm a határról, én sem érzem jól magam a bőrömben.”

Nehéz elképzelni, ki érezheti jól magát a bőrében ilyen helyzetben.

Évekkel később, a rádió müncheni szerkesztőségében volt egy idősebb, erősen konzervatív jobboldali úr, igen szenvedélyes ember, aki nem tudni, miért, talán önkínzásból, mindig kereste velem a beszélgetést. Rendszeresen elém tárta azt a vízióját, hogy hajótörés után, mentőcsónakban ülünk, és már zsúfolásig tele a csónak, de kapaszkodnak még az oldalába, be akarnának mászni, ezzel a többiek életét veszélyeztetve. Maga bezzeg, mondta nekem szemrehányóan, hagyná őket bemászni, és el is süllyedne az egész csónak, mindenki meghalna! Ahá, csaptam le rá, szóval maga meg ráverne az evezőlapáttal a kapaszkodó kezekre, és elnézné a fuldoklókat a vízben! Igen, torkolt le, és ezzel megmenteném a csónakban ülő többséget! Sehogy sem tudtunk jóra jönni, javasoltam, hogy legyen több mentőcsónak, annyi, hogy mindenki elférjen, de ezt ő gazdasági érvekkel lesöpörte, kidagadtak a nyakán az erek, lila volt az arca, kicsit megrogyant térdekkel állt, hadonászott és kiabált, mondtam neki, hogy ne, ne, egyszer még meg fogja ütni a guta, bocsánat, de maga sem fiatal már, nem érdemes ezen ennyire felizgulnia. Komolyan gondoltam, hogy le kell nyugtatnom, mert ott, ahelyt, a rádió folyosóján fog fölrobbanni, és én leszek a hibás az idegesítő balliberális nézeteimmel. De ő mindig újra elővette egyet nem értésünk valamelyik visszatérő témáját, legtöbbször a mentőcsónakost, ha a telexgépek újabb bevándorló hullámról tudósítottak valahonnan. Izgatottan benyitott a szobámba – az övé éppen szemközt volt –, megállt, kicsit előredőlt, egyik karjával az ajtót, másikkal az ajtófélfát támasztotta, mint aki kapaszkodik, és dörgő hangon közölte

velem, mondatról mondatra jobban belelovalva magát, hogy ezek a színészek végül a fürdőkádunkba fognak beköltözni! Őszintén sajnáltam, amikor néhány évvel a rádió bezárása után hallottam, hogy valóban szélütés érte, félig bénán, vagy tán kómában fekszik egy kórházi ágyon már hónapok óta.